

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

BKS/DPK/134/32592/16 WW
P9-48/16

Warszawa, dnia 14 września 2016 r.

Nr: 32592	Data wpływu petycji 22 lipca 2016 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 12 września 2016 r.

OFIARY REPRESJI OKRESU POWOJENNEGO

TEMAT

**ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE DLA BYŁYCH JUNAKÓW
POWSZECHNEJ ORGANIZACJI „SŁUŻBA POLSCE”**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

S. O. - osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą przyznania zadośćuczynienia lub odszkodowania dla byłych junaków i junaczek za pracę wykonywaną w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji postuluje podjęcie prac w celu przyznania świadczenia pieniężnego w formie zadośćuczynienia lub odszkodowania dla byłych junaczek i junaków za pracę wykonywaną w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”.

Autor petycji podnosi, że został przymusowo wcielony do „Służby Polsce” po ukończeniu szkoły podstawowej. Pracował w trudnych warunkach w cegielni, potem w PGR przy żniwach, wykopkach i innych pracach rolniczych. Otrzymywał skromne wyżywienie, które nie wystarczało do wykonywanej pracy. Ciężko pracował od wczesnych godzin porannych do późnej nocy, co było dużym obciążeniem dla młodego organizmu. Przez 6 miesięcy pracował bez wynagrodzenia.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1373) uznała przymusowe zatrudnianie żołnierzy zastępczej służby wojskowej za szczególny rodzaj represji z przyczyn politycznych.

Pracę wykonywaną przymusowo w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” uznano za szczególne represje z przyczyn politycznych, ale tylko w odniesieniu do żołnierzy z poboru w 1949 r., których wcielono do ponadkontyngentowych brygad i przymusowo zatrudniano w kopalniach węgla i kamieniołomach. Byli junacy z lat 1948 oraz 1950-1955 nie otrzymują żadnych świadczeń.

Żołnierze zastępczej służby wojskowej z poboru w 1949 r. z tytułu przymusowego zatrudniania otrzymują świadczenie pieniężne za każdy pełny miesiąc pracy, jednak nie więcej niż za 20 miesięcy. Świadczenie podlega podwyższeniu o wskaźnik waloryzacji emerytur i rent od miesiąca, w którym jest przeprowadzana waloryzacja.

Na podstawie **Komunikatu Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 15 lutego 2016 r.** w sprawie kwoty świadczenia pieniężnego przysługującego żołnierzom zastępczej

służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (M. P. z 2016 r., poz. 175) od 1 marca br. maksymalna kwota świadczenia wynosi 208,67 zł.

Żołnierze otrzymują także ryczałt energetyczny od 1 marca 2016 r. w wysokości 166,05 zł. Świadczenie pieniężne oraz ryczałt energetyczny przyznawane i wypłacane są przez organy emerytalno-rentowe (z emeryturą) na wniosek uprawnionego, na podstawie zaświadczenia organu wojskowego potwierdzającego rodzaj i okres wykonywania przymusowego zatrudnienia, po zasięgnięciu opinii stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy górników.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 grudnia 1994 r. (Dz. U. Nr 136, poz. 707 ze zm.) określa organy wojskowe właściwe do wydawania zaświadczeń żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz tryb postępowania przed tymi organami.

Przy zbiegu prawa do świadczenia pieniężnego z dodatkiem kombatanckim lub świadczenia za pracę przymusową na rzecz III Rzeszy i ZSRR bądź dodatkiem za tajne nauczanie, przysługuje jedno z tych świadczeń lub jeden z dodatków – wyższy lub wybrany przez zainteresowanego.

Żołnierzom przymusowo zatrudnianym w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych przysługuje jednorazowe odszkodowanie:

- 22 200 zł – dla inwalidy I grupy lub przy całkowitej niezdolności do pracy oraz do samodzielnej egzystencji,
- 15 850 zł – dla inwalidy II grupy lub przy całkowitej niezdolności do pracy,
- 9 510 zł – dla pozostałych poszkodowanych.

Przyznanie i wypłatę odszkodowania realizuje na wniosek poszkodowanego Biuro Roszczeń Byłych Pracowników Zakładów Produkcji Rud Uranu Państwowej Agencji Atomistyki w Kowarach. Świadczenia pieniężne oraz koszty ich obsługi finansowane są z budżetu państwa.

W związku z przymusowym zatrudnieniem przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w **ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin** (Dz. U. z 2016 r. poz. 871). Za niezdolność do pracy w związku z przymusowym zatrudnieniem uważa się niezdolność na skutek obrażeń lub chorób powstałych w związku z tym zatrudnieniem, które ustala wojskowa komisja lekarska.

Niezdolność do pracy, datę jej powstania oraz związek z zatrudnieniem ustala lekarz orzecznik lub komisja lekarska ZUS na podstawie orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej.

Na mocy **ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych** (Dz. U. z 2016 r. poz. 887) osoby, które udowodniły wykonywanie pracy w ramach obowiązku zawodowego w Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” mają uwzględniony czas tej pracy jako okres składkowy przy ustalaniu prawa do emerytury. Zatem osoby te poprzez zwiększony wymiar świadczenia emerytalnego, osiągają pewną korzyść z tego tytułu, że odbywały przymusową służbę.

Zgodnie z przepisami **ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1692) żołnierze zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych otrzymali prawo do bezpłatnego zaopatrzenia w leki. Od 7 listopada 2015 r. prawo do bezpłatnych leków o kategorii dostępności "Rp" lub "Rpz" oraz do środków spożywczych specjalnego żywienia objętych refundacją otrzymali:

- żołnierze zastępczej służby przymusowo zatrudniani w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych, którzy otrzymali 1–razowe odszkodowanie za pracę w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych oraz
- inni żołnierze, którzy uzyskali orzeczenie o niezdolności do pracy w następstwie przymusowego zatrudnienia wskazanego powyżej.

Dokumentem potwierdzającym uprawnienia żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym jest zaświadczenie wydawane na wniosek uprawnionego przez Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Powyżej opisana zmiana ustawy stanowiła realizację postulatu zawartego w petycji **P8-02/11**, skierowanej do Senatu przez Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników, Okręgowy Zarząd w Tarnobrzegu oraz osobę prywatną.

PRACE LEGISLACYJNE:

W Senacie VII kadencji Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 15 października 2009 r. rozpatrzyła petycję **P-04/09** w sprawie świadczeń pieniężnych i innych uprawnień dla osób przymusowo wykonujących pracę w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w latach 1948-1955. Senatorowie postanowili nie podejmować prac nad petycją.

W VIII kadencji Senatu Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 25 lutego 2014 r. rozpatrzyła petycję **P8-01/14** dotyczącą przyznania zadośćuczynienia lub odszkodowania dla byłych junaków wykonujących pracę w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w latach 1948-1955. Komisja wystąpiła do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz Instytutu Pamięci Narodowej o informacje dotyczące petycji. 14 maja i 22 lipca 2014 r. senatorowie zapoznali się z informacjami, w głosowaniu podjęto decyzję o zakończeniu prac nad petycją.

W bieżącej kadencji Senatu Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 19 lipca 2016 r. rozpatrzyła petycję **P9-35/16** w sprawie ustalenia podstawy do pobierania przez byłych żołnierzy batalionów budowlanych świadczenia pieniężnego oraz dodatku kombatanckiego. Komisja zadecydowała o niepodjęciu dalszych prac nad petycją. Jednocześnie senatorowie postanowili przekazać informację o petycji do sejmowej Podkomisji stałej do spraw polityki społecznej działającej przy Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, która podjęła prace nad poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (**druk sejmowy nr 428**) do wykorzystania w dalszych pracach.

Celem projektu jest objęcie ustawą o kombatantach żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionych w latach 1949-59 z przyczyn politycznych w kopalniach węgla, kamieniołomach lub zakładach rud uranu oraz żołnierzy z poboru z 1949 r. wcielonych z powodów politycznych do nadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudnionych w kopalniach węgla lub kamieniołomach.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rozpatrywało petycję (33/2016) w sprawie przyznania rekompensaty osobom, które wykonywały przymusową pracę w ramach Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” oraz objęcia ich uprawnieniami z ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach (...).

W zawiadomieniu o negatywnym sposobie załatwienia petycji (pismo z 23 czerwca 2016 r.) resort stwierdził m.in., że obywatele naszego Państwa zostali dotknięci represjami systemów totalitarnych w okresie wojennym i po wojnie. Traumatyczne przeżycia w tym okresie odcisnęły piętno na życiu wielu milionów ludzi. Osoby poszkodowane przez te systemy oczekują różnych form zadośćuczynienia lub pomocy za doznane krzywdy. Podjęcie działań w celu przyznania uprawnień dla określonej grupy społecznej lub zwiększenie zakresu już przyjętych wymaga szczególnej uwagi i troski przy rozważaniu możliwych rozwiązań.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

W obecnej kadencji Sejmu złożono dwie **interpelacje poselskie** adresowane do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej. Pierwsza w sprawie uregulowania kwestii statusu prawnego osób wcielonych przymusowo do Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” (interpelacja nr 2099 z 29 marca 2016 r.). W odpowiedzi ministerstwo stwierdziło m.in., że kwestie dotyczące świadczenia pieniężnego i odszkodowań dla osób wcielonych do „Służby Polsce” były przedmiotem prac Sejmu V kadencji, gdzie trwały prace nad poselskim projektem ustawy o świadczeniu pieniężnym i innych uprawnieniach przysługujących osobom, które przymusowo wcielono do Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” (druk nr 201). Projekt negatywnie oceniła Rada Ministrów.

Rząd w stanowisku z 6 marca 2006 r., do poselskiego projektu, stwierdził m.in., że wprawdzie członkowie Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” znaleźli się w tej organizacji z powszechnego przymusowego naboru, niemniej jednak fakt ten trudno uznać za podstawę wypłaty świadczeń odszkodowawczych. Ponadto należy przypomnieć, że w roku 1955, tzn. w końcowym okresie istnienia tej organizacji, uczestnictwo w brygadach „Służby Polsce” miało w przeważającej części charakter ochotniczy.

Druga interpelacja (nr 4964 z 18 lipca 2016 r.) dotyczyła rekompensat dla junaków pracujących przymusowo w latach 1948-1955 w Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”.

W odpowiedzi resort stwierdził m.in., że „odnosząc się z szacunkiem do pracy wykonywanej przez junaków i junaczki Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” oraz ich wkładu w odbudowę Państwa Polskiego, należy jednocześnie podkreślić, że w polskim prawie przyjęto zasadę, iż świadczenia na rzecz osób poszkodowanych podczas wojny i w okresie powojennym przysługują przede wszystkim ofiarom najcięższych represji. Pełne zrekompensowanie doznanych krzywd nie jest bowiem możliwe, głównie ze względu na skalę represji, jakich doświadczyło polskie społeczeństwo”. *(Treści interpelacji i odpowiedzi resortu w materiałach do petycji).*

INFORMACJE DODATKOWE:

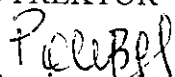
Powszechną Organizację „Służba Polsce” powołano ustawą z dnia 25 lutego 1948 r. o powszechnym obowiązku przysposobienia zawodowego, wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży oraz o organizacji spraw kultury fizycznej i sportu (Dz. U. Nr 12, poz. 90). Powszechnemu obowiązkowi przysposobienia zawodowego i wojskowego młodzieży podlegali obywatele polscy obojga płci w wieku od 16 do 21 lat włącznie. Osoby, które nie odbyły zasadniczej służby wojskowej, podlegały temu obowiązkowi do ukończenia 30 lat życia.

Obowiązek przysposobienia zawodowego obejmował naukę, wykonywanie pracy okresowej i dorywczej. Czas pracy okresowej nie mógł przekraczać 6 miesięcy w stosunku do młodzieży w wieku przedpoborowym, a w stosunku do młodzieży w wieku poborowym i starszej był to okres trwania zasadniczej służby wojskowej. Czas pracy dorywczej nie mógł przekraczać 3 dni w ciągu miesiąca. Objęci obowiązkiem przysposobienia zawodowego otrzymywali zakwaterowanie, wyżywienie i umundurowanie. Korzystali też z bezpłatnej opieki lekarskiej oraz – w razie utraty zdolności zarobkowej lub kalectwa – przysługiwało im prawo do świadczeń z ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bąk